

I. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ЕФЕКТИВНІСТЬ АКСІОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НЕСПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ

Олександр Томенко

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Аннотация

Для улучшения восприятия школьниками общечеловеческих ценностей и ценностей олимпизма нами разработан проект «Познай ценности олимпизма». Его экспериментальная проверка показала расширение аксиологического спектра школьников и улучшение социометрических характеристик школьных классов.

Annotation

For human and olympic values reflection improvement we worked out the project «Reflect the olympic values». As a result of experimental research we find extension of axiological spectrum of schoolchildren and sociological data of school classes.

Постановка проблеми і аналіз останніх досліджень і публікацій.

За даними Ю.М.Николаева [4] у загальноосвітніх школах та навчальних закладах не фізкультурного профілю основною формою функціонування фізичної культури є неспеціальна фізкультурна освіта, визначення поняття про яку було уточнене у наших дослідженнях [5].

Одним з ключових її елементів є ціннісна (аксіологічна) основа. Привиття специфічних цінностей через процес освіти повинне сприяти реалізації важливих функцій освіти – формуванню світогляду, вихованню загальнолюдських, особистісних якостей, духовному та етичному вихованню. Однією з найбільш важливих складових серед розмаїття загальнолюдських та гуманістичних цінностей, що ефективно використовуються у процесі виховання дітей та молоді, є цінності олімпізму, які реалізуються через олімпійську освіту [1]. На жаль, у практичній педагогічній роботі в межах олімпійської освіти спостерігається надмірне захоплення просвітницьким підходом. При цьому не береться до уваги те, що реальна поведінка людини залежить не тільки від знань, але, у першу чергу, від ефективності стимулювання орієнтацій і поведінки людини [3]. Тому будь-які дослідження з удосконалення ціннісної складової фізкультурної освіти школярів є актуальними і необхідними для галузі.

Дослідження проведені у відповідності до Зведеного плану науково-дослідної роботи Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту на 2006-2010 рр. за узагальненою темою 3.1. «Удосконалення системи фізичного виховання у навчальних закладах» та основною темою 3.1.2. Науково-методичні засади удосконалення викладання дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання».

Цілі статті. Основним завданням статті є розробка і обґрунтування ефективності проекту «Познай цінності олімпізму» для школярів загальноосвітніх шкіл.

Для вирішення поставлених завдань нами використовувались наступні **методи досліджень:**

1. Педагогічний експеримент.
2. Соціометричне дослідження.
3. Методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення.

На основі визначення ієрархії гуманістичних цінностей і цінностей олімпізму [5] для забезпечення аксіологічної складової неспеціальної фізкультурної освіти нами розроблено проект «Познай цінності олімпізму» [2]. Виходячи зі змісту олімпійської тематики у навчальних програмах з різних предметів, розроблений нами проект передбачає диференціацію змісту виховної роботи відповідно до трьох вікових груп школярів і складається з двох частин. Практична реалізація проекту полягала у накопиченні учнями інформації

про життєві ситуації, поведінка людей у яких відповідає ідеалам і цінностям олімпізму.

На даний момент на базі ЗОШ № 15 м. Сум завершено експериментальну перевірку реалізації проекту. Унаслідок дослідження впливу запропонованого нами проекту на аксіологічну сферу школярів ми виявили варіативність її змін. Для молодших школярів основної групи до початку експерименту ієрархія цінностей містила такі цінності як добро, неприпустимість злості, грубості, що склали загалом 21,8% від усього аксіологічного спектру, відповідно дружба – 16,3%, сила – 9,5% (14 випадків), весела вдача – 8,2% (12 випадків), повага до оточуючих – 6,8% (10 випадків), сміливість та чесність – по 3,4% та інші.

Після проведення експерименту в основній групі, по-перше, на 16% розширився спектр цінностей, через що порівняння їх кількісних змін у відсотковому виразі буде не зовсім коректним; по-друге – відбулись позитивні зміни аксіологічного спектру, тобто збільшення частки школярів для яких та або інша загальнолюдська гуманістична цінність у загальній ієрархії набувала вищого значення. Наприклад, на 2 випадки почастишало позитивне сприйняття добра, неприпустимості злості, що у результаті займало чільне місце в ієрархії, на 4 випадки – дружби, на третій позиції за частотою згадок у ієрархії цінностей розташувалась категорія чесність, згадка про яку стала частішою на 12 випадків (з 3,5% до 9,7% усього спектру), покращилось сприйняття неприпустимості задрості, неприпустимості шкідливих звичок – на 4 випадки.

У групі порівняння позитивні зміни відбулись лише стосовно таких цінностей як сила, неприпустимість шкідливих звичок (на 2 випадки), дружба, повага до дівчат і бажання вчитись, спільні інтереси (на 1 випадок).

Для школярів середніх класів основної групи до початку ек-

перименту зафіксовано наступну ієрархія цінностей. На першій позиції знаходиться позитивне сприйняття веселої вдачі, що складо 24 випадки (18,5% загального спектру цінностей), далі відзначимо дружбу – 23 випадки (17,7%), добро (20 випадків – 15,4%), бажання вчитись, працелюбність та неприпустимість зазнайства – по 8 випадків (по 6,1%), чесність та сила – по 7 випадків (по 5,4%), звичка займатись спортом – 4,6% та інші.

Впровадження експериментального проекту для школярів середніх класів спричинило розширення на 2,3% аксіологічного спектру, на 6 випадків почастишало позитивне сприйняття дружби, на 8 випадків – чесності, справедливості, на 5 випадків – бажання вчитись, неприпустимості ліні. У аксіологічному спектрі значущою для школярів стала неприпустимість шкідливих звичок (загалом 7,5% усього спектру), дана задача разом із попередніми й передбачалася у заходах проекту для школярів середніх класів. У групі порівняння, що складалася з учнів іншого класу тієї ж школи показники залишились незмінними або погіршились.

Для школярів старшого шкільного віку основної групи зафіксо-

вано загалом порівняно менший спектр цінностей ніж для молодших та середніх класів. Після експерименту на 19 згадувань покращилось сприйняття чесності як однієї з базових цінностей на які був зорієнтований вплив проекту («ідеали чесної гри») та з'явилися категорії «гармонійний розвиток» та «повага до дівчат», що склали по 5,3% усього спектру. Окрім того, на 1,7% покращилось сприйняття прагнення займатись спортом. У групі порівняння позитивні зміни стосувались веселої вдачі, дружби і бажання навчатися, згадка про які почастишала на 2 випадки (приблизно 1,9%).

У якості критеріїв ефективності реалізованого проекту нами розглядалися кількість взаємних позитивних виборів між членами групи (однокласниками), збільшення якої є позитивним показником у контексті колективних взаємовідносин, кількість міні-груп у класі, зменшення якої позитивно характеризує згуртованість класу, C_n – індекс групової згуртованості на емоційно-міжособистісному рівні, а також кількість у групах «ізолюваних» (дітей яких не обрали жодного разу). Допоміжним критерієм вважався C_i – індекс соціометричного статусу конкретного школяра.

Таблиця 1

Зміни міжособистісних взаємовідносин у школярів під впливом реалізації проекту (середній шкільний вік)

Параметр	До експерименту	Після експерименту	Різниця (%)
Основна група			
C_n	0,0119	0,0198	39,9
K	3	4	25
K-ть міні-груп	7	5	28,6
K-ть ізолюваних	3	0	300
Група порівняння			
C_n	0,0143	0,0143	0
K	3	3	0
K-ть міні-груп	6	7	14,3
K-ть ізолюваних	3	3	0

У таблиці 1 відображено зміни досліджуваних параметрів у групах школярів середнього шкільного віку, що брали участь у експерименті. Так, у основній групі індекс групової згуртованості покращився на 39,9 %, що вказує на позитивні зміни у міжособистісних відносинах між школярами. Позитивні зрушення також були характерні й для кількості взаємних позитивних виборів, що збільшилась на 25%, а кількість міні-груп упала на 28,6% і дорівнювала п'яти. Кількісно найбільші позитивні зміни були характерні для кількості ізольованих, яких після проведення експерименту взагалі не було, тоді як до початку у групі було троє. У групі порівняння показники залишилися без змін, лише кількість міні-груп збільшилася на 14,3%.

У школярів старшого шкільного віку експериментальної групи індекс групової згуртованості на міжособистісному рівні покращився на 20,8%, кількість ізольованих школярів зменшилася на 100%, на 20% збільшилась кількість взаємних позитивних виборів серед однокласників, а кількість міні-груп зменшилася на 40% порівняно із початком експерименту. Для старших школярів групи порівняння позитивним є лише зменшення кількості міні-груп.

Висновки.

1. Експериментальна перевірка проекту «Пізнай цінності олімпізму» свідчить про його ефективність для школярів усіх вікових груп. Для молодших школярів кількісно найбільшим було позитивне сприйняття чесності, згадка про яку стала частішою на 12 випадків (з 3,5% до 9,7% усього спектру), на 16% розширився спектр цінностей, для школярів середніх класів спектр цінностей розширився менше – на 2,3%, на 8 випадків (тобто на 5,9%) – чесності, справедливості, значущою для школярів стала неприпустимість шкідливих звичок (загалом 7,5% усього спектру), для старших школярів на 16,6% покращилось сприйняття чесності як однієї з базових цінностей на які був зорієнтований вплив проекту («ідеали чесної гри») та з'явилися категорії «гармонійний розвиток» та «повага до дівчат».

2. Школярі усіх вікових груп позитивно сприймають впливи проекту стосовно міжособистісних взаємовідносин у класі, тому ефективність проекту слід вважати підтвердженим шляхом експерименту.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямку є експериментальна перевірка проекту на загальнодержавному рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Булатова М.М. Олимпийская академия Украины: приоритетные направления деятельности / М.М.Булатова // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – № 2. – С. 5 – 12.
2. Виховання школярів на основі цінностей олімпізму: Методичні рекомендації для педагогів-організаторів і вчителів / [укл. О.А. Томенко]. – Суми: Видавництво СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009.- 36 с.
3. Георгиадис К. Теоретические основы олимпийского образования / К. Георгиадис // Наука в олимпийском спорте. – 2007. – № 2. – С. 13–16.
4. Николаев Ю.М. Общая теория и методология физической культуры как отражение потребности в модернизации физического образования / Ю.М. Николаев // Теория и практика физ. культуры.- 2004.- №7.– С. 2-10.
5. Томенко О.А. Гуманістичні цінності сучасного олімпізму як аксіологічна основа спеціальної фізкультурної освіти школярів / О.А. Томенко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків: ХДАФК.– 2009.– № 4.- С. 138-141.

